

АБЕРАЦІЙНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

УДК 37.013.42:316.62:[316.3:004]

DOI: 10.12958/2227-2747-2019-2(171)-60-68

Савченко Сергій Вікторович,

доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України,
ректор ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ, Україна

savsevik@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4118-6756>

Караман Олена Леонідівна,

доктор педагогічних наук, професор,
директор навчально-наукового інституту педагогіки і психології
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ, Україна

karaman.olena.lnu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8541-9972>

У XXI столітті людство вступило в суспільство нового типу – інформаційне суспільство, що вчені розглядають як наслідок глобальної соціальної революції, вибухового розвитку й конвертації інформаційних та комунікаційних технологій; системний, потужний чинник політичної й суспільно-економічної модернізації, соціогуманітарного розвитку країни, створення конкурентоспроможної економіки, забезпечення оптимальних умов людського розвитку, запровадження ефективних демократичних процедур тощо (Макарусь, 2017). Разом з тим, на думку дослідників, бурхливий розвиток і поширення інформаційних технологій спричинили й значні ризики, пов'язані передусім з інформаційною безпекою держави, а також з інформаційно-психологічною безпекою суспільства та громадян (Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості, 2010).

Справжньою загрозою сучасного світу стали інформаційно-психологічні війни, що призводять до ураження індивідуальної та масової свідомості населення, етнополітичних розколів, внутрішніх і зовнішніх збройних конфліктів, втрати суверенності держав. Найсучаснішим прикладом наслідків інформаційно-психологічної війни може слугувати збройний конфлікт на сході України, який триває з 2014 року і спричинив втрату цілісності й незалежності України.

У контексті викликів інформаційного суспільства неминучим став перегляд різних наукових парадигм, фундаментальних досягнень у різних наукових галузях, які раніше слугували загальноновизнаними зразками, прикладами наукового знання, методологією дослідження суспільних явищ і проблем. Не оминуло це й фундаментальну теорію соціально-гуманітарних наук – **теорію соціалізації особистості.**

Теоретичними засадами розкриття теми статті стали наукові розробки щодо сутності, чинників та різновидів процесу соціалізації (асоціалізації, десоціалізації, ресоціалізації) особистості в працях зарубіжних (М. Бугле, Ф. Гідінгс, Е. Дюркгейм, Г. Лебон, М. Мос, А. Мудрик, Т. Парсонс, Г. Тард) та вітчизняних (О. Безпалько, Я. Гошовський, І. Зверева, О. Караман, Н. Максимова, В. Оржеховська, С. Савченко, М. Фіцула та ін.) учених; визначення сутності та механізмів інформаційно-психологічної війни в інформаційному суспільстві (Ю. Бабенко, В. Гурковський, А. Дубина, Р. Колеснікова, В. Курило, Б. Макарусь, М. Маркова, С. Савченко, О. Сасенко та ін.); розкриття значення міждисциплінарного феномену «аберація» (Денніс Х. Стівенс) та ін.

Метою статті стало визначення поняття абераційної соціалізації в контексті соціалізації особистості в сучасному інформаційному суспільстві.

Основними *методами* дослідження обрано аналіз, синтез, порівняння, узагальнення для обґрунтування абераційної соціалізації як нового виду процесу соціалізації в умовах сучасного інформаційного суспільства.

В основу виконання поставленої мети ми покладаємо ідею про те, що вихідною методологічною основою для визначення поняття «**абераційна соціалізація**» є **соціалізація** особистості, яка відбувається протягом усього життя людини у взаємодії із соціальним середовищем.

Незважаючи на безліч різних визначень соціалізації особистості, що в геометричній прогресії множаться в науковій літературі вже понад 120 років (уперше в гуманітарний обіг його ввів американський соціолог Ф. Гідінгс у 1887 р.), найбільш влучним щодо реалізації ідеї нашої наукової розвідки є визначення А. Мудрика, який трактує **соціалізацію** як *безперервний процес розвитку і самозміни людини у взаємодії зі стихійними, відносно спрямованими й*

цілеспрямованими соціальними умовами на всіх вікових етапах (Мудрик, 2006).

При цьому *стихійна соціалізація* людини відбувається у взаємодії та під впливом об'єктивних обставин життя суспільства, зміст, характер та результати якої визначаються соціально-економічними та соціокультурними реаліями. *Відносно спрямована соціалізація* людини відбувається під впливом держави та здійснюваних нею економічних, законодавчих, організаційних заходів, спрямованих на розвиток суспільства, що об'єктивно впливають на розвиток різних категорій населення та окремо взятої особистості. *Цілеспрямована (або соціально контрольована) соціалізація* відбувається в процесі виховання – планомірного створення суспільством та державою правових, організаційних, матеріальних та духовних умов для розвитку людини (Мудрик, 2006).

Водночас багато дослідників указують і на той факт, що в процесі соціалізації сучасна людина стикається з численними об'єктивними й суб'єктивними *ризиками*, що стають перешкодою для досягнення гармонії з оточенням та особистісного вдосконалення й перетворюють людину на жертву несприятливих умов соціалізації. У науці такі ризики називають *віктимогенними чинниками*, а галузь знання, що досліджує різні категорії людей – реальних чи потенційних жертв несприятливих умов соціалізації, – *віктимологією* (від лат. *victimе* – жертва та гр. *logos* – слово, поняття, учіння) (Мудрик, 2006).

У зв'язку з цим учені (Р. Благута, Я. Гошовський, І. Зверева, Н. Максимова, В. Оржеховська, М. Фіцула та ін.) виділяють *три основні групи чинників*, що заважають позитивній соціалізації особистості, починаючи вже з дитячого віку:

- *соціальні макро-, мезочинники* – загострення соціальних проблем (соціально-економічна нестабільність, зниження життєвого рівня та зубожіння значної частини населення, проблеми зайнятості і працевлаштування, забезпечення житлом тощо);

неефективність функціонування соціально-культурної сфери, обмежені можливості для змістовного проведення дозвілля; криза систем захисту населення, освіти, охорони здоров'я, права; криміналізація суспільства тощо;

- *соціальні мікрочинники* (несприятливі умови оточення й виховання) – виховання в конфліктних, кризових, проблемних, неблагополучних сім'ях; неадекватний підхід до людини в закладах освіти, на виробництві, негативний вплив на людину неформальної групи асоціального типу тощо;

- *особистісні (індивідуально-психологічні) чинники* – процес статевого визрівання та нестійкість різних фізіологічних систем, передусім нервової; психофізіологічні порушення; незадоволені потреби (фізіологічні, у безпеці, любові, належності до групи, визнанні, самоствердженні, самореалізації); загострення певних рис темпераменту; відхилення в мотиваційній, емоційно-вольовій, пізнавальній, комунікативній, міжособистісній, творчій сферах особистості; акцентуації характеру; асоціальна спрямованість особистості, стереотипи асоціальної, адиктивної поведінки; помилкові, хибні уявлення й переконання; невирішені особистісні проблеми, невпевненість у собі, неадекватна самооцінка; екстернальний локус контролю; низький культурний рівень, несформованість соціально корисних інтересів, вікові особливості та ін.

Саме названі вище чинники й спричиняють відхилення в поведінці людей, для позначення яких у теорії соціалізації існують два поняття: **асоціалізація** (від гр. *a...* – префікс, що означає заперечення, відсутність + лат. *socialis* – суспільний), під якою розуміється процес засвоєння особистістю норм, цінностей, негативних ролей, стереотипів поведінки, які спричиняють деформацію суспільних відносин, дисгармонію у взаємодії людини і суспільства, та **десоціалізація** (від лат. *de...* – префікс, що означає віддалення, скасування + *socialis* – суспільний), що означає зворотний щодо

соціалізації процес та характеризується відчуженням особистості від основної маси людей, входженням її в асоціальні чи антисоціальні неформальні групи.

Отже, *асоціальними* можна вважати людей, які з самого початку життя виховувалися в деформованому середовищі або з певних причин потрапили до нього й набули асоціальних рис на всіх рівнях особистості, що виявляються в їхній поведінці та вчинках. Процес же *десоціалізації* означає, що на певній стадії відбувається деформація соціалізації особистості (здебільшого під впливом негативного мікросередовища та особистісних чинників), результатом якої є руйнація попередніх позитивних норм та цінностей і засвоєння антигромадських взірців поведінки.

Водночас усі науковці підкреслюють і той факт, що результати соціалізації мають «мобільний характер»: вона може перетворитися з успішної на невдалу й навпаки. У цьому випадку можливість досягти успіху багато в чому залежить від здатності особистості адаптуватися до нових умов. У зв'язку з цим на певному етапі розвитку різних наук про суспільство вводиться поняття **«ресоціалізація»**, що характеризує перехідну ланку від десоціалізації до соціалізації; один з етапів безупинного процесу соціалізації (Курило, Савченко, Караман, 2018).

Усі викладені вище положення теорії соціалізації, накопичені гуманітарними науками протягом багатьох десятиліть, уже пройшли свою апробацію й виправдані часом. Проте вони зрозумілі й спрацьовують за умов звичайного й закономірного розвитку суспільства, успішного або ні, із соціально-економічними кризами, екологічними й техногенними катастрофами, навіть війнами в класичному розумінні тощо.

Щодо сучасного етапу розвитку інформаційного суспільства, то в ньому з'являється новий вид війн – гібридні, основним складником яких є інформаційно-психологічна війна.

На думку відомих дослідників гібридної війни – Ю. Бабенка, В. Гурковського, А. Дубини, Р. Колеснікової, В. Курила, С. Савченка, О. Саєнка та ін., **інформаційно-психологічна війна** – це цілеспрямоване широкомасштабне оперування здоровим глуздом суб'єктів, вплив на свідомість інформаційно-психологічними засобами, який викликає трансформацію психіки, зміну системи цінностей, установок, поглядів, думок, відносин, мотивів, стереотипів особистості з метою вплинути на її діяльність і поведінку.

Зокрема, В. Гурковський відзначає, що інформаційно-психологічна війна спрямована на отримання переваги над супротивником за допомогою:

- руйнації, модифікації або спотворення інформації, несанкціонованого проникнення в інформаційні системи супротивника;

- заходів пропагандистського впливу на свідомість людини в ідеологічній та емоційній сферах.

Отже, інформаційно-психологічна війна – це цілеспрямоване широкомасштабне оперування здоровим глуздом суб'єктів, знищення, модифікація, нав'язування й блокування носіїв здорового глузду інформаційними методами. Руйнування, яких завдають такі війни суспільній психології, свідомості людини, за масштабами й значенням цілком сумірні, а часом і перевищують наслідки збройних війн (Гурковський, 2016).

А. Дубина відзначає, що *мішенню* інформаційно-психологічної війни є:

- 1) самоідентифікація особистості, її соціальна й рольова ідентифікація, що задають загальну інтенціональність окремої особистості й суспільства загалом;

- 2) самоусвідомлення як усвідомлення особистістю власної самобутності, так і самобутності спільноти в соціумі, які відображені в культурних традиціях, віруваннях, менталітеті, зазначені в мові;

- 3) базові цінності людини, що лежать в основі її оцінок і суджень (Дубина, 2011).

Учені доводять, що *основою інформаційно-психологічної війни* є маніпулятивний вплив на масову свідомість, мета якого полягає у:

- 1) внесенні в суспільну та індивідуальну свідомість ворожих, шкідливих ідей та поглядів;

- 2) дезорієнтації та дезінформації мас;

- 3) послабленні певних переконань, устоїв;

- 4) залякуванні свого народу образом ворога;

- 5) залякуванні супротивника своєю могутністю;

- 6) нарешті, забезпеченні ринку збуту для своєї економіки (у цьому випадку інформаційно-психологічна війна стає складником конкурентної боротьби) (Маркова, 2016; Маркова, 2015).

Тобто, ставши жертвою інформаційно-психологічної війни, людина потрапляє в альтернативну реальність, де формуються спотворені, викривлені уявлення про об'єктивну реальність. Її соціальний розвиток відбувається в штучно створених, неправдивих умовах.

У таких умовах інформаційно-психологічних війн перед традиційною теорією соціалізації постало питання: як термінологічно визначити вектор соціалізації в наявному на сьогодні дефініційному ряді «соціалізація – асоціалізація – десоціалізація – ресоціалізація»?

Відчуваючи дефіцит понятійно-термінологічного апарату теорії соціалізації для пояснення особливостей цього процесу в умовах інформаційно-психологічних війн, С. Савченком було введено поняття **«абераційна соціалізація»** (Савченко, Караман, 2017). Розкриємо його сутність.

Термін **аберація** (від лат. *aberratio* – відхилення) трактується як хибність, відхилення від істини, спотворення, омана. Він був запропонований Деннісом Х. Стівенсом, автором книги «Аналіз Розуму» (Dennis H. Stephens, 1995).

«Аберация» застосовується в різних галузях науки: фізиці, медицині, психології, соціології тощо. У психології та соціології його трактують як відхилення від раціонального мислення або поведінки (Словарь психологических терминов, 2019).

Щодо **абераційного мислення**, то під впливом інформаційної війни та пропаганди людина продукти свого мислення, свої ідеї сприймає за реальні. Людині здається, що породження її розуму визначають дійсність, тоді як насправді вони є несвідомо неправильними, спотвореними відбитками дійсних явищ і відносин. Аберацийне мислення – це відірвана від дійсності свідомість, що втратила зв'язок з цією дійсністю й відображає останню неправильно, у перевернутому, спотвореному вигляді. Аберация по суті означає, що людина заражена помилковими, нав'язливими ідеями, які не відповідають дійсності.

Своєю чергою, **абераційна поведінка** – це поведінка, що не заснована на розумі та не може бути пояснена з погляду здорового глузду. Аберацийна поведінка виникає внаслідок аберації цінностей, установок, мотивів і потреб, які є рушійною силою поведінки й діяльності. Аберация особистості дуже легко відбувається при порушенні психологічної стійкості людини, коли маніпулятор апелює до сластолюбних чи примітивних потягів людини або людиною опановує тваринний страх за життя, власне майбутнє та майбутнє своїх дітей. Так, унаслідок військових дій на сході України у 2014 році психіка багатьох людей була розтрощена, стала вразливою, не здатною протистояти психологічній атаці. Соціалізація людей пішла абераційним шляхом. І дотепер частина населення сходу України перебуває під прихованим управлінням, що визначається егоїстичними цілями маніпулятора та спричиняє матеріальний і психологічний збиток своїй жертві (Словарь психологических терминов, 2019).

Водночас перебіг сучасних інформаційно-психологічних війн доводить, що

жертвами абераційної соціалізації стає не все населення певної території країни, а лише частина. Чому так відбувається?

На думку вчених, у процесі успішної соціалізації та саморозвитку важливу роль відіграють **установки**, під якими в психології розуміють цілісний стан особистості, вироблена на основі досвіду готовність стійко реагувати на передбачувані об'єкти чи ситуації, вибіркова активність, спрямована на задоволення потреби. Установка особистості свідчить про її готовність діяти певним способом, що зумовлює швидкість її реагування на ситуацію та деякі ілюзії сприймання. Важливою формою установки є соціальна установка – **атитюд** (англ. *attitude* – ставлення, установка) – внутрішній стан готовності людини до дії, що передуює поведінці.

Тому кожна особистість залежно від рівня сформованості соціальних установок має свій шлях у соціалізації. Зовнішні обставини або зовнішні чинники соціалізації впливають на цей процес тією мірою, наскільки їм дозволяє впливати внутрішній чинник – сама індивідуальність людини і ступінь її розвитку. Можна навести багато прикладів, коли люди незалежно від обставин, які склалися в їхньому житті, усе ж таки залишалися самими собою і не змінювали своїх переконань у той чи той бік, йшли своїм шляхом. Прикладів безліч: дисиденти (політв'язні, письменники, священники) часів тоталітарних режимів.

Крім того, аберация значної частини населення й окремої особистості в умовах інформаційно-психологічних війн залежить не тільки від різних соціальних та індивідуально-психологічних чинників, описаних нами вище, а й від ступеня психологічного розвитку особистості, в основі якого лежить рівень психологічної стійкості, гнучкості, розвитку рефлексії та саморегуляції, наявності ціннісних орієнтацій і установок, а також ступеня розвиненості екстернальності (схильності людини зумовлювати те, що відбувається з нею, виключно дією зов-

нішніх обставин) та інтернальності (схильності й готовності приймати відповідальність за своє життя, поведінку та вчинки).

Психологічна наука свідчить: людина з низьким ступенем розвитку установок, психологічної стійкості, зі слаборозвиненою рефлексією та розвиненою екстернальністю може стати жертвою *індукування* – прямого навіювання, за якого вона перетворюється на істоту, якою можна управляти й маніпулювати аж до здійснення злочинів в ім'я якогось «вождя» або штучно створеної ідеї (Мудрик, 2006).

У людини ж з високим рівнем розвитку установок, психологічної стійкості, рефлексії включаються **механізми психологічного захисту** від негативного впливу інформації, що забезпечують інформаційно-психологічну безпеку особистості. Серед таких механізмів М. Маркова називає «блокування», «відхід», «управління», «вигнання» або «ігнорування». Так, при «*блокуванні*» спрацьовують психологічні бар'єри та автоматичний захист психіки від зовнішнього негативного інформаційного впливу.

Діями психіки, що виконуються при «блокуванні», є: критичне сприйняття інформації, емоційне відчуження інформації, «психологічні бар'єри» (приниження джерела інформації, внутрішнє осміяння, розвінчання авторитету, несерйозне сприйняття інформації, недовіра, настороженість, неухважність, відволікання й перемикання уваги на інші об'єкти, не пов'язані із змістом інформаційного впливу тощо).

При спрацьовуванні механізму «*відходу*» відбувається збільшення дистанції, переривання контакту, вихід за межі досяжності інформаційного впливу.

«*Управління*» виявляється в контролі над процесом інформаційного впливу (відключення певних каналів ЗМІ (дратівного каналу телебачення, вихід з Інтернету тощо), відмова від перегляду (прослуховування) конкретних телерадіопрограм), відмова від читання деяких газет, статей, руб-

рик тощо; вихід під різними приводами з масових видовищних заходів: театру, концертного залу, кінотеатру тощо, мітингів, зборів та ін. (Маркова, 2016).

Отже, сучасне інформаційне суспільство породило новий різновид соціалізації особистості – **абераційну соціалізацію**, під якою розуміємо негативну, хибну, спотворену, викривлену соціалізацію, тобто формування особистості з вираженими негативними й хибними соціальними характеристиками під впливом зовнішніх негативних чинників та з урахуванням внутрішніх індивідуально-особистісних характеристик.

Абераційна соціалізація, як і інші різновиди соціалізації (асоціалізація, десоціалізація, ресоціалізація), об'єднана в одну логічну конструкцію понять, семантичним стрижнем яких є поняття «соціалізація», а смислоспрямовувальними векторами – антонімічні префікси «*a*», «*de*», «*re*» та слово «аберація», які, власне, і насичують змістовно-функційну канву ключових термінів (Курило, Савченко, Караман, 2018).

Предметом наших подальших досліджень буде розробка соціально-педагогічних змісту і технологій формування психологічної стійкості, інформаційно-психологічної безпеки особистості, що повинні стати основою перетворення абераційної соціалізації на успішну соціалізацію та самореалізацію особистості.

Література

Dennis H. Stephens. The Resolution of Mind. A Games Manual. 1995. 79 с. URL: <https://www.klex.ru/u9> (Last accessed: 08.08.2019).

Гурковський В. Механізми використання дезінформації в умовах російської гібридної агресії. *Укр. наук. журнал «Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації»*. 2016. № 4. URL: <http://social-science.com.ua/article/1393> (дата звернення: 07.08.2019).

Дубина А. М. Інформаційно-психологічні війни і їх вплив на масову свідомість. Київ: НТУУ «КПІ». 2011. 57 с.

Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2010. 64 с.

Курило В. С., Савченко С. В., Караман О. Л. Соціалізація особистості в умовах гібридної війни на сході України: монографія. Київ : Талком, 2018. 240 с.

Макарусь Б. Інформаційне суспільство як новий етап розвитку суспільства. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2017/> (дата звернення: 05.08.2019).

Маркова М. В. Інформаційно-психологічна війна як нова загроза здоров'ю населення України: реальність небезпеки та напрями протидії. *Здоров'я України*. 2016. № 1(36) URL : <http://health-ua.com/article/5219-nformatejnopsihologchna-vjna-yak-nova-zagroza-zdorovyyu-naselennya-ukrani-re> (дата звернення: 01.08.2019).

Маркова М. В. Постстресові дезадаптивні стани на тлі соціальних змін: аналіз проблеми. *Медицина психологія*. 2015. № 1(37). С. 8 – 13.

Мудрик А. М. Соціалізація человека. Москва : Издат. центр «Академия», 2006. 304 с.

Савченко С. В., Караман О. Л. Розвиток теорії соціалізації особистості в умовах гібридної війни. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2017. № 1(306) лютий. Ч. І. С. 57 – 65.

Словарь психологических терминов. URL: <http://www.belogurova.ru/glossary> (дата звернення: 01.10.2019).

References

Dennis H., Stephens. (1995). The Resolution of Mind. A Games Manual [The Resolution of Mind. A Games Manual]. URL : <https://www.klex.ru/u9> [in English].

Ghurkovsjkyj, V. (2016). Mekhanizmy vykorystannja dezinformaciji v umovakh

rosijskoji ghibrydnoji aghresiji [Mechanisms of misinformation in the context of Russian hybrid aggression]. *Ukr. nauk. zhurnal «Osvita rehionu. Politologhija. Psykhologhija. Komunikaciji»*, 4 [in Ukrainian].

Dubyna, A. M. (2011). Informacijno-psykhologhichni vijny i jikh vplyv na masovu svidomistj [Information-psychological wars and their influence on mass consciousness]. Kyiv : NTUU «KPI» [in Ukrainian].

Informacijne suspiljstvo v Ukrajinі: globalni vyklyky ta nacionalni mozhlyvosti: analitychna dopovidj (2010). [Ukraine's Information Society: Global Challenges and National Opportunities: An Analytical Report]. Kyiv : NISD [in Ukrainian].

Kurylo, V. S., Savchenko, S. V. & Karaman, O. L. (2018). Socializacija osobystosti v umovakh ghibrydnoji vijny na skhodi Ukrajinjy [Socialization of personality in the conditions of hybrid war in the east of Ukraine]: monografija. Kyiv : Talkom [in Ukrainian].

Makarusj, B. (2017). Informacijne suspiljstvo jak novyj etap rozvytku suspiljstva [Information society as a new stage of society development]. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2017/> [in Ukrainian].

Markova, M. V. (2016). Informacijno-psykhologhichna vjna jak nova zagroza zdorov'ju naselejnja Ukrajinjy: realnistj nebezpeky ta naprjamy protydiji [Information-psychological warfare as a new threat to the health of Ukraine's population: the reality of the danger and the directions of counteraction]. *Zdorov'ja Ukrajinjy*, 1 (36). URL : <http://health-ua.com/article/5219-nformatejnopsihologchna-vjna-yak-nova-zagroza-zdorovyyu-naselennya-ukrani-re> [in Ukrainian].

Markova, M. V. (2015). Poststresovi dezadaptivni stany na tli socialjnykh zmin: analiz problemy [Post-stress maladaptation in the face of social change: An analysis of the problem]. *Medychna psykhologhija*, 1 (37), 8-13 [in Ukrainian].

Mudryk, A. M. (2006). Socyalyzacija cheloveka [Human socialization]. Moscow : Yzdateljskyj centr «Akademyja» [in Russian].

Savchenko, S. V., Karaman, O. L. (2017). Rozvytok teorii socializacii osobystosti v umovakh ghibrydnoji vijny [Development of the theory of personality socialization in the conditions of hybrid war]. *Visnyk Lughans'kogo nacional'nogho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedagoghichni nauky*, 1 (306) Ijutyj. Ch. I., 57-65 [in Ukrainian].

Slovarj psykholohycheskykh termynov [Dictionary of psychological terms]. URL: <http://www.belogurova.ru/glossary> [in Russian].

Савченко С. В., Караман О. Л. Аберация социализации личности в современном информационном обществе

У статті наведено теоретичне обґрунтування поняття «аберация социализации» в контексті социализации личности в сучасному інформаційному суспільстві.

Доведено, що сучасне інформаційне суспільство, з одного боку, є підґрунтям для успішної социализации людини на основі використання інформаційних та комунікаційних технологій, з іншого – становить значні ризики, пов'язані з широкими можливостями для ведення інформаційно-психологічних війн – цілеспрямованого широкомасштабного оперування свідомістю та здоровим глуздом суб'єктів інформаційно-психологічними засобами, що викликає трансформацію психіки, зміну системи цінностей, установок, поглядів, особистості з метою вплинути на її поведінку.

Уведено в науковий обіг нове поняття – аберация социализации – на позначення нового різновиду социализации личности в умовах викликів сучасного інформаційного суспільства, що означає негативну, хибну, спотворену, викривлену социализацию, тобто формування особистості з вираженими негативними й хибними соціальними характеристиками під впливом зовнішніх негативних чинників та з урахуванням внутрішніх індивідуально-особистісних характеристик.

Зроблено висновок про необхідність розробки соціально-педагогічних змісту й технологій формування психологічної стійкості, інформаційно-психологічної безпеки особистості, перетворення аберацияної социализации на успішну социализацию та само-реализацию особистості.

Ключові слова: аберация социализации, социализация, інформаційне суспільство, інформаційно-психологічна війна, інформаційно-психологічна безпека.

Савченко С. В., Караман Е. Л. Аберация социализации личности в современном информационном обществе

В статье дается теоретическое обоснование понятия «аберация социализации» в контексте социализации личности в современном информационном обществе.

Доказано, что современное информационное общество, с одной стороны, является основой для успешной социализации человека на основе использования информационных и коммуникационных технологий, с другой – представляет значительные риски, связанные с широкими возможностями для ведения информационно-психологических войн – целенаправленного широкомасштабного оперирования сознанием и здравым смыслом субъектов информационно-психологическими средствами, что вызывает трансформацию психики, изменение системы ценностей, установок, взглядов личности с целью повлиять на ее поведение.

Введено в научный оборот новое понятие – аберация социализации – для обозначения новой разновидности социализации личности в условиях вызовов современного информационного общества, что означает отрицательную, ложную, искаженную, искривленную социализацию, то есть формирование личности с выраженными негативными и ложными социальными характеристиками под влиянием внешних негативных факторов и с учетом внутренних инди-

видуально-личностных характеристик. Сделан вывод о необходимости разработки социально-педагогических содержания и технологий формирования психологической устойчивости, информационно-психологической безопасности личности, превращения аберрационной социализации в успешную социализацию и самореализацию личности.

Ключевые слова: аберрационная социализация, социализация, информационное общество, информационно-психологическая война, информационно-психологическая безопасность.

Savchenko S. V., Karaman O. L.
Aberrant Socialisation in the Context of Socialisation of the Individual in the Modern Information Society

The article provides the theoretical substantiation of the concept «aberrant socialisation» in the context of socialisation of the individual in the modern information society. It has been proved that the modern information society is, on the one hand, the basis for successful human socialisation due to the use of the information and communication technologies, but, on the other hand, it presents significant risks associated with the wide opportunities for waging the information and psychological warfare, which is a purposeful large-scale manipulation of consciousness and common sense of people as a result of the implementation of various information and psychological means.

This causes the transformation of the psyche, the change of the system of values, attitudes, and personality in order to influence their behaviour.

A new concept of aberrant socialisation has been introduced into scientific circulation. It denotes a new kind of socialisation of personality in the conditions of the information and psychological warfare, which means negative, false, distorted socialisation, i.e. the formation of personality with clearly negative and false social characteristics with the account of the intrinsic individual personal characteristics.

It has been concluded that there is a need to develop the social and pedagogical content and technologies for the formation of psychological stability, the information and psychological security of the individual, transformation of aberrant socialisation into successful socialisation and self-realisation of the individual.

Key words: aberrant socialisation, socialisation, the information society, the information and psychological warfare, the information and psychological security.

Стаття надійшла до редакції
20.08.2019 р.

Прийнято до друку 26.08.2019 р.
Рецензент – д. п. н., проф. Ваховський Л.Ц.